

Združenie národov juhovýchodnej Ázie¹

Boris Baumgartner²

The Association of Southeast Asian Nations

Abstract

The Association of Southeast Asian Nations will be 50 years old in two years. Nowadays it belongs to the most successful associations among developing countries. It comprises ten countries. These countries are not monolithic, but they can cooperate and integrate their economies very well. The Association of Southeast Asian Nations as a whole represents the seventh biggest economy and has the third-largest labor force in the world. The advantage of the members' countries is the youthful population. In the future, the Association of Southeast Asian Nations as an entity and single market can better compete with its neighbors to allure the foreign direct investment.

Key words

The international economic integration, ASEAN, China

JEL Classification: F15

Úvod

Medzinárodná ekonomická integrácia rozvojových krajín má svoje špecifické znaky a je ovplyvnená najmä svojou odvetvovou monokultúrnosťou, nízkou ekonomickou úrovňou, ktorá sa prejavuje nízkou tvorbou HDP na obyvateľa, nízkou životnou úrovňou a minimálnymi zdrojmi na akumuláciu kapitálu.

Charakteristickým znakom integrácie rozvojových krajín je veľké množstvo integračných zoskupení v rámci tejto skupiny, ale na druhej strane aj veľmi malé prehĺbenie integrácie v zoskupeniach, aj keď niektoré z nich majú viac ako päťdesiatročnú históriu.

V Ázii je čo do počtu najmenej integračných zoskupení. Krajiny Ázie uprednostňovali v minulosti vo vzájomných vzťahoch skôr formu spolupráce. Situácia sa začala výraznejšie meniť začiatkom 90. rokov, keď postupne začala výrazne narastať dôležitosť Číny v rámci Ázie a neskôr aj v rámci svetového hospodárstva.

Združenie národov juhovýchodnej Ázie (ďalej len „ASEAN“) patrí k najstarším integračným zoskupeniam v Ázii a v roku 2017 bude mať 50. výročie svojho založenia. Zároveň patrí k najúspešnejším integračným zoskupeniam rozvojových krajín. Členské krajiny si uvedomili, že spoločne môžu lepšie konkurovať oveľa ľudnatejším, prípadne ekonomicky silnejším konkurentom v Ázii, ako je Čína, India a Južná Kórea.

¹ VEGA č. 1/0391/13 *Význam tretích krajín pre strategické rozvojové zábery EÚ v pokrízovom období (s implikáciami pre slovenskú ekonomiku).*

² Ing. Boris Baumgartner, PhD.; Ekonomická univerzita v Bratislave, Obchodná fakulta, Katedra medzinárodného obchodu, Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava; E-mail: boris.baumgartner@euba.sk

1 Metodika práce

Cieľom príspevku je na základe vedeckých metód zhodnotiť integračné zoskupenie ASEAN. Z vedeckých metód sa použila analýza a komparácia na posúdenie intra-regionálneho obchodu, postavenie integračného zoskupenia v rámci svetového hospodárstva a prílevu priamych zahraničných investícií (ďalej len „PZI“) do zoskupenia. Na základe výsledkov jednotlivých čiastkových analýz zoskupenia ASEAN sa v závere urobila syntéza, ktorá zhodnotila vývoj tohto integračného zoskupenia a možnosti jeho ďalšieho rozvoja.

2 Výsledky a diskusia

ASEAN patrí k najdôležitejším integračným zoskupeniam Ázie. Vznikol v roku 1967 a zakladajúcimi členmi boli Indonézia, Malajzia, Filipíny, Singapur a Thajsko. Neskôr k zoskupeniu pristúpili – Brunejský sultanát, Vietnam, Laos, Mjanmarsko a Kambodža. V súčasnosti má teda desať členov. ASEAN si pri svojom založení vytýčil za cieľ urýchliť ekonomický rast, sociálny pokrok a kultúrny rozvoj členských krajín (Obadi, 2012). Ďalším dôvodom na užšiu spoluprácu bola aj skutočnosť, že krajiny sa spoločne chceli brániť proti možnému vplyvu koloniálnych mocností, ktoré stratili svoj vplyv po rýchlej dekolonizácii krajín v tomto regióne (Mahbubani & Severino, 2014). Špecifikom tohto zoskupenia je, že nespĺňa určitý stupeň kultúrnej homogenosti, keďže členmi sú krajiny s rozdielnym náboženstvom – islam, kresťanstvo, hinduizmus a budhizmus (Obadi, Gaval'ová & Drieniková, 2010). Pre iné regióny rozvojových krajín, najmä v Afrike, je často rozdielne náboženstvo problémom, ktorý môže vyústiť až do občianskych nepokojov a vojen. ASEAN napriek tomu v súčasnosti patrí k najlepšie fungujúcim integračným zoskupeniam medzi rozvojovými krajinami. V tabuľke 1 sú vybrané ukazovatele integračného zoskupenia za rok 2014.

Tab. 1 Vybrané ukazovatele členov ASEAN za rok 2014

Krajina	HDP v USD	Počet obyvateľov	HDP na obyvateľa v USD
Brunejský sultanát	17 260 000 000	423 200	40 784
Filipíny	284 600 000 000	100 100 000	2 843
Indonézia	888 500 000 000	252 800 000	3 514
Kambodža	16 710 000 000	15 410 000	1 084
Laos	11 770 000 000	6 894 000	1 707
Malajzia	326 900 000 000	30 190 000	10 828
Mjanmarsko	64 330 000 000	53 720 000	1 197
Singapur	307 900 000 000	5 470 000	56 288
Thajsko	373 800 000 000	67 220 000	5 560
Vietnam	186 200 000 000	90 730 000	2 052

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov World bank a ASEAN. (2015). Dostupné na: <http://data.worldbank.org/country>.

Po vstupe nových členov do združenia sa prehĺbila rôznorodosť medzi ekonomikami (Obadi, 2004). V ASEANe sú krajiny, ktoré patria k najvyspelejším na svete –

Singapur, prípadne k najbohatším, vzhľadom na ukazovateľ HDP na obyvateľa – Brunejský sultanát a Singapur. Členmi sú však aj krajiny, ktoré zaradíme k najmenej rozvinutým krajinám podľa kritérií OSN – Kambodža, Laos a Mjanmarsko. V rámci úrovne produktového cyklu sa nachádzajú na prvej úrovni, čo je zatiaľ len primárna výroba (Baláž & Líner, 2004). V tabuľke 2 je vývoj HDP na obyvateľa krajín ASEAN za roky 2008 až 2014. Z daných hodnôt je zrejmé, že tento ukazovateľ s výnimkou roku 2009, keď boli krajiny zasiahnuté celosvetovou hospodárskou krízou, postupne vo väčšine krajín kontinuálne narastá. Najdynamickejší nárast v sledovanom období bol zaznamenaný v Mjanmarsku, kde HDP na obyvateľa narástol o 174 percent. Tento nárast však súvisel aj s veľmi nízkou hodnotou v roku 2008, keď dosahoval HDP na obyvateľa v Mjanmarsku len 436 USD, čo bola najnižšia hodnota v krajinách ASEANu. V súčasnosti Mjanmarsko už nie je na poslednom mieste, keďže podľa údajov Svetovej banky za rok 2014 dosiahol HDP/obyvateľa 1 197 USD, pričom Kambodža dosiahla len 1 084 USD.

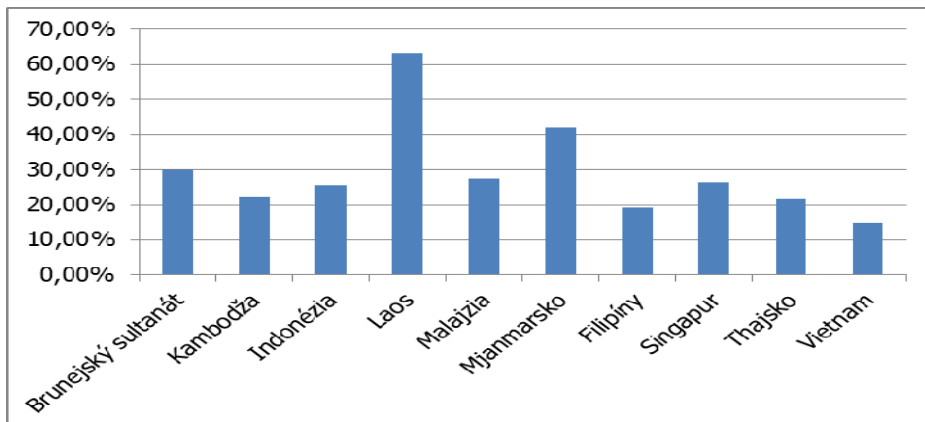
Tab. 2 HDP/obyvateľa v USD v krajinách ASEAN – roky 2008 až 2014

Krajina	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2014/2008 – nárast v %
Brunejský sultanát	38 621	28 454	32 063	42 431	42 455	39 679	40 784	5,60
Filipíny	1 917	1 829	2 127	2 339	2 568	2 707	2 843	48,30
Indonézia	2 244	2 359	2 988	3 498	3 563	3 460	3 514	56,60
Kambodža	827	735	785	882	950	1 037	1 084	31,08
Laos	882	913	1 079	1 262	1 443	1 548	1 707	93,54
Malajzia	8 393	7 216	8 515	9 962	10 346	10 420	10 828	29,01
Mjanmarsko	436	538	706	853	885	888	1 197	174,54
Singapur	39 724	38 577	46 570	52 865	54 007	55 182	56 288	41,70
Thajsko	4 106	3 947	4 743	5 116	5 391	5 679	5 560	35,41
Vietnam	1 165	1 232	1 338	1 543	1 755	1 909	2 052	76,14

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov World bank (2015). Dostupné na: <http://data.worldbank.org/country> a ASEAN Statistical Yearbook 2014, s. 40.

Veľká asymetria v rozvinutosti členov spôsobuje aj rôznu závislosť od trhov ASEANu pre jednotlivé ekonomiky. Čím je ekonomika vyspelejšia, tým jej produkcia je konkurencieschopnejšia aj na svetových trhoch. Od intraobchodu v rámci ASEANu sú najviac závislé krajiny Laos a Mjanmarsko, tak ako to znázorňuje graf 1. Najvyšší podiel je pri Laose – 63 % a Mjanmarsku – 42 %.

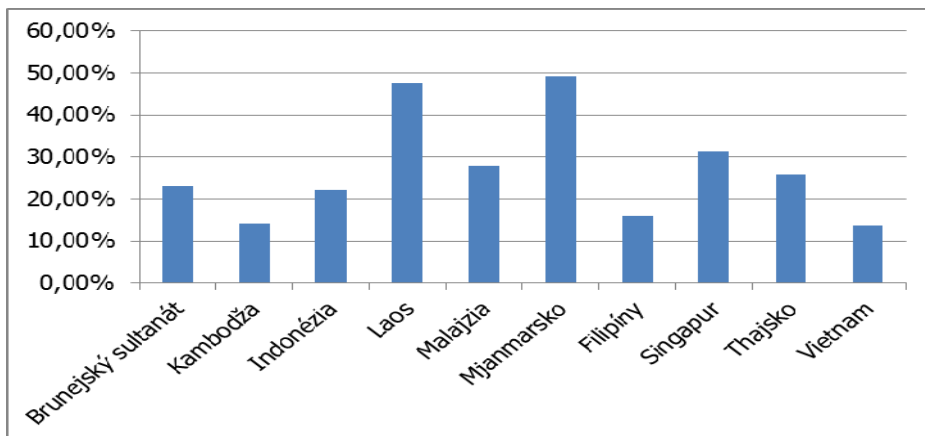
Graf 1 Podiel intraobchodu na celkovom obchode členov ASEAN za rok 2013

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov ASEAN Statistical Yearbook 2014, s. 56.

V grafe 2 sú analyzované údaje o výške intraexportu jednotlivých členov zoskupenia za rok 2013. Z údajov je zrejmé, že najviac od intraexportu závisia krajiny Mjanmarsko a Laos, čo korešponduje s výsledkami závislosti od celkového intraobchodu krajín.

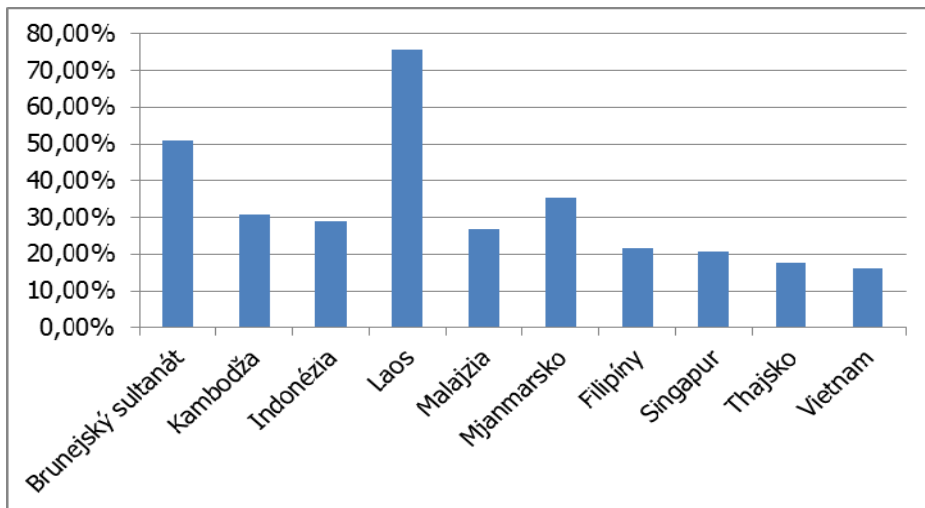
Graf 2 Podiel intraexportu na celkovom exporte členov ASEAN za rok 2013

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov ASEAN Statistical Yearbook 2014, s. 58 a 60.

Pri sledovaní intrainportu je výsledok závislosti iný ako pri ukazovateľoch intraexportu a celkového intraobchodu. Pri intraobchode je najviac závislý Laos, ale na druhom mieste je Brunejský sultanát.

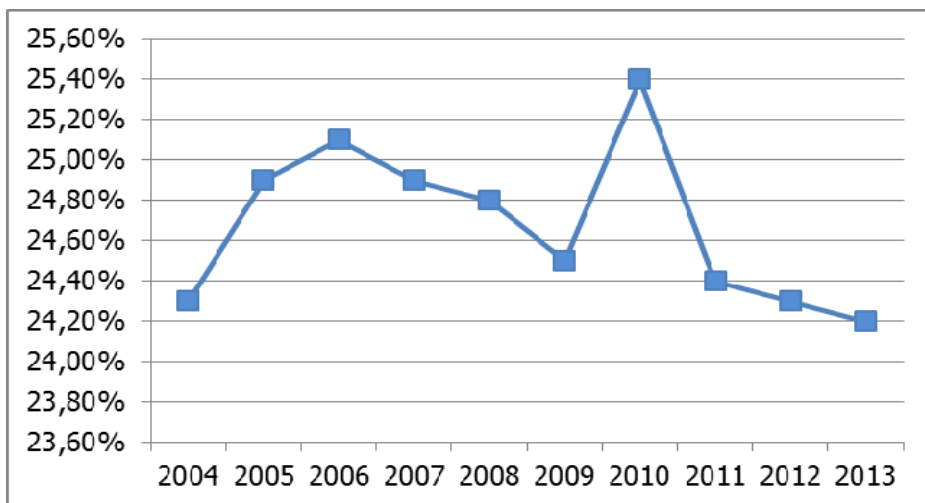
Graf 3 Podiel intrainportu na celkovom importe členov ASEAN za rok 2013

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov ASEAN Statistical Yearbook 2014, s. 58 a 61.

Pri sledovaní vývoja celkového intraobchodu medzi rokmi 2004 až 2013 tento ukazovateľ dosahoval úroveň medzi 24 % až 25,4 %. Je to najvyššia úroveň medzi integračnými zoskupeniami rozvojových krajín, keďže ostatné zoskupenia nedosahujú ani úroveň 20 %. Stále však táto úroveň ani zďaleka nedosahuje intraobchod EÚ, ktorý je vyšší ako 60 %.

Graf 4 Vývoj podielu intraobchodu na celkovom obchode ASEANu za roky 2004 až 2013

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov ASEAN, 2015. Dostupné na: http://aseanstats.asean.org/Menu.aspx?rxid=988b0de7-f19c-4218-9f14-fb17181e7d8d&px_language=en&px_db=2-International+Merchandise+Trade+Statistics&px_type=PX.

Ako bolo uvedené, integračné zoskupenie ASEAN je najúspešnejšie medzi integračnými zoskupeniami rozvojových krajín, čo sa týka ukazovateľa podielu intraobchodu na celkovom obchode zoskupenia.

ASEAN6 – čo sú piati pôvodní zakladatelia združenia a Brunejský sultanát – má od roku 2010 na 99 % vzájomného obchodu zrušené colné sadzby. U ďalších členov ide liberalizácia pomalším tempom vzhľadom na ich menšiu rozvinutosť. V roku 2013 bolo 72,6 % taríf zrušených, čo je značný pokrok oproti roku 2010, keď to bolo len 45,9 % (The ASEAN Secretariat, 2014). Ak sa sledujú všetky členské krajiny, tak sa zatiaľ odstránili prekážky pri 95,99 % vzájomného obchodu (The ASEAN Secretariat, 2014a). V súčasnosti je už viac ako 85-tisíc položiek vo vzájomnom obchode s nulovým clo (The Asian Secretariat, 2014b).

Dobudovanie pásma voľného obchodu medzi všetkými členmi združenia a väčšia diverzifikácia vzájomného obchodu môže v budúcnosti dopomôcť k rastu podielu intra-regionálneho obchodu na celkovom obchode ASEANu.

Ak by sme porovnali postavenie ASEANu vo vybraných ukazovateľoch s EÚ a vybranými krajinami svetového hospodárstva, tak ASEAN počtom obyvateľstva a tvorbou HDP predbieha aj niektoré veľké hospodárstva. Má viac obyvateľov ako EÚ a tvorba HDP je väčšia ako HDP Indie.

Tab. 3 Postavenie ASEANu pri vybraných ukazovateľoch v porovnaní s vybranými krajinami a EÚ za rok 2013

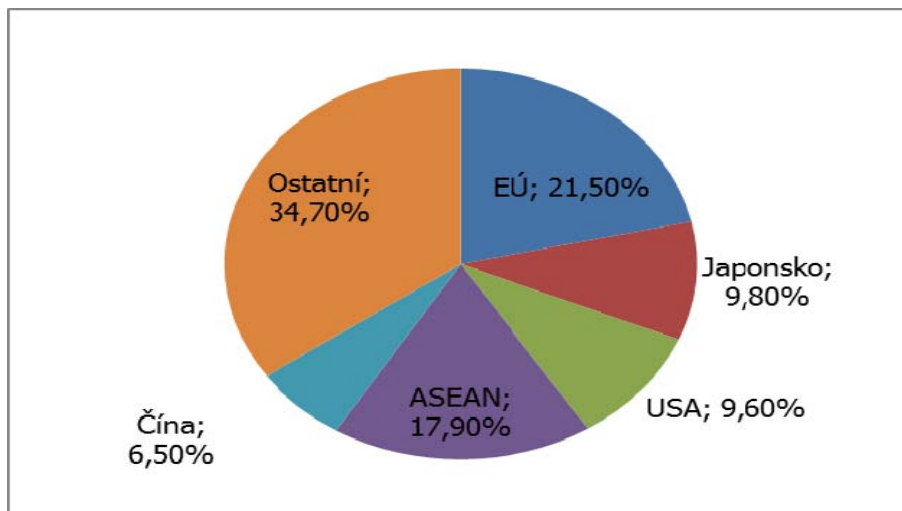
	Počet obyvateľov	Podiel na svetovom HDP v PKS	HDP v mld. USD
ASEAN	625 000 000	4,4 %	2 399
Čína	1 361 000 000	15,4 %	9 181
EÚ	506 000 000	18,7 %	17 372
India	1 243 000 000	5,8 %	1 871
Japonsko	127 000 000	5,4 %	4 902

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov ASEAN Economic Community Chartbook 2014, s. 1 až 4.

ASEANu pomáha v jeho integračných snahách aj to, že v jeho blízkosti sa nachádzajú viaceré krajiny, ktoré sú jeho konkurentmi na svetových trhoch, ale aj pokiaľ ide o príťahovanie zahraničných investícií. Pred otvorením hospodárstva Číny koncom 70. a začiatkom 80. rokov dvadsiateho storočia boli pôvodní členovia ASEANu veľmi príťažliví pre priame zahraničné investície. Od začiatku 90. rokov sa situácia zmenila a krajiny ASEANu majú veľkú konkurenciu v príťahovaní priamych zahraničných investícií v Číne, ale v súčasnosti už aj v Indii. V roku 1980 sa podieľali krajiny ASEANu na celkovom príleve PZI 3,4 percentami, pričom do Číny smerovalo 0,2 percenta a do Indie len 0,1 percenta z celkového prílevu PZI. V roku 2005 už mala Čína podiel na príleve PZI 3,1 % a ASEAN mal 3,7 %. V roku 2012 predbehla Čína ASEAN, keď jej podiel narástol na 8,9 % a ASEAN mal 8 percent (Mahbubani & Severino, 2014). Dôležitosť prílevu PZI a presadenie idey nadnárodného kapitálu našlo v juhovýchodnej Ázii najlepší dôkaz o svojej opodstatnenosti a všeobecnej platnosti. V prvej etape napomohol urýchliť hospodársky rast v NIK, začiatkom 90. rokov ich príklad nasledovali ďalšie štyri krajiny – Indonézia, Thajsko, Malajzia a Filipíny (Baláž, Szökeová & Zábojník, 2012).

V grafe 5 sú údaje o pôvode PZI do integračného zoskupenia podľa krajín. Krajiny ASEANu priťahujú investície najmä z krajín EÚ, ktoré ako celok boli v roku 2014 najväčším investorom. Mimo ASEANu druhým najväčším investorom ostalo Japonsko, ktoré bolo v minulosti najväčším investorom do zoskupenia. K veľkým investorom môžeme ešte zaradiť USA a Čínu.

Graf 5 Pôvod prílevu PZI do zoskupenia ASEAN za rok 2014

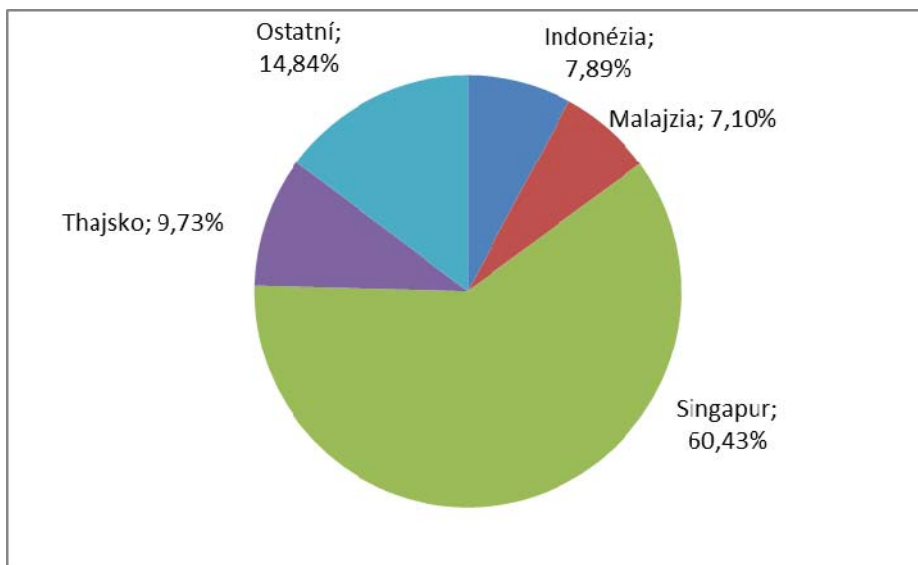

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov ASEAN Statistics 2015. Dostupné na: http://www.asean.org/images/2015/June/FDI_tables/Table%2027.pdf.

Pre zahraničných investorov bude lákavé, ak ASEAN svoju integráciu v budúcnosti prehĺbi a bude vystupovať ako trh, ktorý ako celok má viac ako 600 miliónov obyvateľov – spotrebiteľov. Pokiaľ ide o počet pracovných síl, ASEAN je tretí na svete v množstve pracovnej sily za Čínou a Indiou (Vinayak, Thompson & Tonby, 2014). Veľký vplyv na rast priamych zahraničných investícií do ASEANu môže mať v budúcnosti dobudovaný jednotný trh, ktorý zabezpečí voľný pohyb tovaru, služieb, investícií a pracovných síl (Allurentis, 2015). Po jeho vytvorení vznikne siedme najväčšie hospodárstvo v rámci svetového hospodárstva s perspektívou stať sa štvrtým najväčším do roku 2050 (Asean Investor, 2015). Rast krajín ASEANu, ktorý v budúcnosti pravdepodobne predbehne rast Číny, mladá, vzdelaná a rýchlo rastúca populácia môže prilákať ďalšie nové investície. Výhodou pre ASEAN môže byť aj fakt, že v Číne už nie je výroba taká lacná, ako to bolo jednu generáciu naspäť. Čína bude mať problém aj so starnutím obyvateľstva. Iná situácia je v Indonézii, kde polovica populácie má menej ako 30 rokov. Je to dynamická krajina nabitá energiou (Chandler, 2014).

V grafe 6 je znázornený podiel krajín ASEANu na celkovom príleve PZI do integračného zoskupenia. Problémom ostáva veľká koncentrácia prílevu PZI len do niekoľkých krajín zoskupenia. Štyri krajiny – Singapur, Malajzia, Indonézia a Thajsko – sa podieľajú na celkovom príleve PZI viac ako 85 %, pričom len Singapur sa v roku 2014 podieľal viac ako 60 % na celkovom príleve do ASEANu. Problémom pri prilákaní nových investícií zostáva nedostatočne vybudovaná infraštruktúra členov ASEANu (hlavne sa to týka Mjanmarska), politická nestabilita a sociálne a právne prostredie (Fensom, 2015).

Graf 6 Podiel členov ASEANu na príleve PZI z krajín mimo integračného zoskupenia za rok 2014

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov ASEAN Statistics 2015, dostupné na: http://www.asean.org/images/2015/June/FDI_tables/Table%2025.pdf

Záver

V Ázii je najmenej integračných zoskupení. K najdôležitejším zoskupeniam patrí ASEAN, ktorý združuje krajiny na rôznom stupni ekonomického rozvoja, ktoré nemajú potrebný stupeň kultúrnej homogénosti. Predpoklady na úspešnú integráciu neboli v tomto zoskupení splnené. ASEAN však v súčasnosti patrí k najlepšie fungujúcim zoskupeniam medzi rozvojovými krajinami.

ASEAN dosahuje najvyššiu hodnotu podielu intraobchodu na celkovom obchode zo všetkých integračných zoskupení rozvojových krajín a dlhodobo sa táto úroveň pohybuje okolo 24 %. Pri intraobchode je od trhov ASEANu najviac závislý Laos a Mjanmarsko. Podobne je to aj pri intraexporte. Pri intrainporte je najviac od dovozov z ASEANu závislý Laos, ktorý dováža viac ako 70 % všetkých dovozov z krajín ASEANu.

Najviac je v rámci ASEANu liberalizovaný obchod medzi jeho pôvodnými piatimi členmi a Brunejským sultanátom. Od roku 2010 je 99 % colných sadzieb vo vzájomnom obchode medzi týmito krajinami zrušených. Ak by sa sledovali všetky krajiny zoskupenia, tak je už zrušených viac ako 95 % sadzieb. Dobudovanie pásma voľného obchodu medzi všetkými členmi združenia a väčšia diverzifikácia vzájomného obchodu môže v budúcnosti dopomôcť k rastu podielu intraregionálneho obchodu na celkovom obchode ASEANu. Rast vzájomného obchodu ovplyvní aj dobudovanie jednotného trhu medzi členmi. Vytvorí sa tým trh s viac ako 600 miliónmi obyvateľov, kde bude voľný pohyb tovaru, služieb, investícií a pracovných síl. To by mohlo takisto zvýšiť dynamiku prílevu priamych zahraničných investícií, keďže krajiny ASEANu majú od začiatku 90. rokov dvadsiateho storočia v Číne veľkého konkurenta pri ich lákaní. V roku 1980 sa

podieľali krajiny ASEANu na celkovom príleve PZI 3,4 percentami, pričom do Číny smerovalo 0,2 percenta z celkového prílevu PZI. V roku 2005 už mala Čína podiel na príleve PZI 3,1 % a ASEAN mal 3,7 %. V roku 2012 prebehla Čína ASEAN, keď jej podiel narástol na 8,9 % a ASEAN mal 8 percent.

Problémom pri príleve PZI do ASEANu ostáva veľká koncentrácia na štyri krajiny – Singapur, Malajziu, Indonéziu a Thajsko – ktoré sa v roku 2014 podieľali viac ako 85 % na všetkých investíciách do ASEANu. Menej rozvinuté krajiny ako Laos, Kambodža a Mjanmarsko majú problém pri príleve PZI s nedostatočne vybudovanou infraštruktúrou prípadne politickou nestabilitou.

ASEAN má veľké predpoklady, aby v budúcnosti aj naďalej patril k najúspešnejším integračným zoskupeniam rozvojových krajín a aby integrácia dopomohla k rozvoju a rastu jej členov. Krajiny zoskupenia môžu v budúcnosti využiť aj početnú pracovnú silu, ktorá je tretia najväčšia na svete. Výhodou je aj fakt, že populácia vo väčšine členských krajín je veľmi mladá, keď napríklad v Indonézii je 50 percent populácie mladšej ako 30 rokov. Pri správnom využití tohto potenciálu môže ASEAN v budúcnosti zohrávať čoraz dôležitejšiu úlohu vo svetovom hospodárstve.

Zoznam bibliografických odkazov

- Allurentis. (2015). *Investing in ASEAN. 2014/2015*. Dostupné 2.9.2015 na <http://www.allurentis.com/publications/asean-2015?view=book&bookId=1>
- Asean Investor. (2015). *One step nearer to ASEAN Economic Community*. Dostupné 4.9.2015 na <http://www.asean-investor.com/one-step-nearer-to-asean-economic-community/>
- Baláž, P., & Líner, M. (2004). *Postavenie juhovýchodnej Ázie vo svetovom hospodárstve*. Bratislava: SPRINT – vydavateľská, filmová a reklamná agentúra.
- Baláž, P., Szökeová, S., & Zábajník, S. (2012). *Čínska ekonomika. Nová dimenzia globalizácie svetového hospodárstva*. Bratislava: Sprint dva.
- Fensom, A. (2015). *ASEAN: Asia's Hottest Investment*. Dostupné 4.9.2015 na <http://thediplomat.com/2015/04/asean-asias-hottest-investment/>
- Chandler, C. (2014). *The keys to succeeding ASEAN*. Dostupné 7.9.2015 na http://www.mckinsey.com/insights/public_sector/the_keys_to_succeeding_in_asean
- Mahbubani, K., & Severino, R. (2014). *Asean: The way forward*. Dostupné 3.9.2015 na http://www.mckinsey.com/insights/public_sector/asean_the_way_forward
- Obadi, S. M. (2004). *Integračné zoskupenie juhovýchodnej Ázie a zahraničnoobchodné vzťahy so Slovenskom a Európskou Úniou*. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV.
- Obadi, S. M. (2012). *Rozvojové krajiny vo svetovom hospodárstve. Analýza vybraných oblastí*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM.
- Obadi, S. M., Gaval'ová, V., & Drieniková, K. (2010). *Ekonomika a obchodná politika rozvojových krajín. Vybrané problémy*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM.

- The ASEAN Secretariat. (2014). *ASEAN Community in Figures. Special Edition 2014*. Jakarta: ASEAN Secretariat.
- The ASEAN Secretariat. (2014a). *Annual Report 2014-2015*. Jakarta: ASEAN Secretariat.
- The ASEAN Secretariat. (2014b). *ASEAN Economic Community. Chartbook 2014*. Jakarta: ASEAN Secretariat.
- Vinayak, HV., Thompson, F., & Tonby, O. (2014). *Understanding ASEAN: Seven things you need to know*. Dostupné 8.9.2015 na http://www.mckinsey.com/insights/public_sector/understanding_asean_seven_things_you_need_to_know